

BÖLGESEL KAMU YATIRIM HARCAMALARI İSTİHDAM YARATMADA ETKİN MİDİR? (TR90 ALT BÖLGESİ ÖRNEĞİ)

Cenap SANCAR¹

Canan SANCAR²

Melike ATAY POLAT³

ÖZ

Ülkemizin ve gelişmekte olan ülkelerin temel sorunu bölgesel eşitsizliklerin giderilmesidir. Bu nedenle bölgesel kalkınma politikalarının etkinliği ve bu etkinliğin ölçülmesi büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada, sektörel kamu yatırımları ve toplam istihdam arasındaki ilişki 2008-2013 dönemi için TR 90 Bölgesi ölçeğinde araştırılmıştır. Çalışmada istihdam oranı bağımlı değişken, tarım, sanayi ve hizmetler sektörleri kamu yatırım harcamalarının bağımsız değişken olarak ele alındığı modelde Panel Veri Yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın ampirik bulgularına göre, TR 90 Bölgesinde tarım sektörüne yapılan kamu yatırım harcamalarındaki artış istihdam oranını negatif yönde etkilemektedir. Sanayi ve hizmetler sektörü kamu yatırım harcamalarındaki artışların istihdam oranını pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Sektörel yatırımların istihdam yaratma kapasitesinin artırılması için merkezi yönetim tarafından alınan yatırım kararlarına yerel planlamacı ve kurumlar dâhil edilmeli; taraflar arasında işbirliği, eşgüdüm teşvik edilmeli ve hükümet desteği ile istihdam dostu büyüme politikaları uygulanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: TR 90 Bölgesi, Sektörel Yatırım Harcamaları, İstihdam Oranı, Panel Veri Analizi.

ARE REGIONAL STATE INVESTMENT SPENDINGS EFFICIENT IN INCREASING EMPLOYMENT? (TR90 SUB REGION SAMPLE)

ABSTRACT

A basic problem of our country and of developing countries is handling the regional inequalities. Therefore, the efficiency of regional development policies and measurement of this efficiency are of great importance. In this study, the relationship between sectoral state investment and total employment for the period between 2008-2013 was studied for TR90 Region scale. In the model where employment rate was dependant variable and state investment expenditures in agriculture, industry and services sectors were independent variable, panel data method was used. According to the empirical findings of the study, an increase in the state investment expenditures in agriculture sector in TR90 Region has a negative influence on employment rate. It was concluded that increases in industry and services sectors in state investment expenditures have a positive effect on employment rate. In order to increase the employment generation capacity of sectoral distribution, local planners and organisations should be implemented for the managerial decisions made by central authorities; collaboration and coordination should be reinforced; employment friendly growth policies should be applied with the support of the government.

Keywords: TR90 Region, Sectoral Investment Expenditures, Employment Rate, Panel Data Analysis.

Jel Codes: C23, E24, G38, H50

¹ Doç.Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, csancar@ktu.edu.tr

² Yrd. Doç. Dr., Gümüşhane Üniversitesi Kelkit Aydın Doğan MYO, canansancar@gumushane.edu.tr

³ Yrd. Doç. Dr., Şırnak Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü, matay@sirnak.edu.tr

GİRİŞ

Bölgesel kalkınma stratejileri, yerel kaynaklar olarak nitelendirilen işgücü, doğal kaynaklar, altyapı, yenilik kapasitesi ve yatırım olanaklarının topyekûn harekete geçirildiği bir kavramdır. Çünkü ulusal kalkınma yerel düzeydeki ekonomik başarıların bir toplamıdır. Bu nedenle de kalkınmanın bölgesel düzeyi ulusal kalkınma ve ulusal refahın bir göstergesidir (Dawkins, 2003:133). Günümüzde, büyüme ve bölgesel gerileme süreçleriyle ilgilenen kalkınma teorisyenleri arasında fikir birliği çok düşük nispette gerçekleşmiştir. Bölgeyi tanımlayan ilk yaklaşımlar Christaller (1933) ve Losch (1954) tarafından yapılmıştır. Christaller ve Losch tarafından geliştirilen kuramlarda, bölgeler hiyerarşik olarak tanımlanır. Daha yeni kuramcılar arasında yer alan Hoover ve Giarratani (1985)'nin bölge tanımlamasında, yerleşim birimlerinin birbirleriyle olan bağımlılık ilişkisi veya işgücü piyasasının dinamikleri odak noktasıdır. Hoover ve Giarratani (1985), bölge biriminde iki özelliğe dikkat çekmektedirler. Bu özelliklerden ilki, bölge birimleri işlevsel olarak birbirine entegre olduğu için emek, sermaye ya da emtia akışı daha sık görülür. İkincisi ise, bölgede ekonomik ve sosyal faaliyetler bir noktadan diğer yerleşim birimlerine doğru yayılma gösterir.

Markusen (1987), bölge kavramını komşu fiziksel çevre, sosyo-ekonomik, politik ve kültürel ortam açısından farklı mekânsal yapı olarak tanımlamaktadır (Markusen, 1987: 16-17). Bölge kavramının geleneksel eksikliklerini ortadan kaldırmak için ileri sürülen fonksiyonel ekonomik alan yaklaşımında ise düşük, orta ve yüksek gelirli bölgelerin tanımlanmasında kişi başına gelir veya işgücü piyasasında işgücünün özellikleri dikkate alınır (Dawkins, 2003: 134). Günümüzde bölge kavramı planlama kavramı ile birlikte ele alınmaktadır. Türkiye'de bölgesel eşitsizlik politikaları ilk kez 2002 Tarih ve 2002/4770 Sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe giren İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması (İİBS) ile somut bir şekilde gündeme gelmiştir. Bu sınıflandırmada, 12 Bölge "Düzy 1" ve 26 Alt Bölge "Düzy 2" ve İller "Düzy 3" olarak tanımlanmıştır.

Ülkemizin ve gelişmekte olan ülkelerin temel sorunu bölgesel eşitsizliklerin giderilmesidir. Bu nedenle bölgesel kalkınma politikalarının etkinliği büyük önem taşımaktadır. Türkiye'de 1960'lı yıllardan itibaren uygulanan uygulanmakta olan yatırım programları tartışmalı olmuş (Yavan, 2012:11), 2000'li yıllarda sektörel yaklaşımla uygulanan yatırım politikaları sonucu çoğu zaman mekan boyutunda başarı sağlanamamıştır (Varol ve Eceral, 2008: 280).

Bu çalışmanın amacı, TR 90 Düzy 2 Bölgesi için 2008-2013 döneminde uygulanan sektörel kamu yatırım harcamalarının istihdam yaratmada etkin olup olmadığını analiz etmektir. Çalışmanın birinci bölümünde çalışma alanı olan TR 90 Bölgesine, ikinci bölümde literatür özetine, üçüncü bölümde çalışmanın yöntemi ve ampirik bulgulara ve son olarak değerlendirme ve sonuç bölümüne yer verilmiştir.

I. ÇALIŞMA ALANI

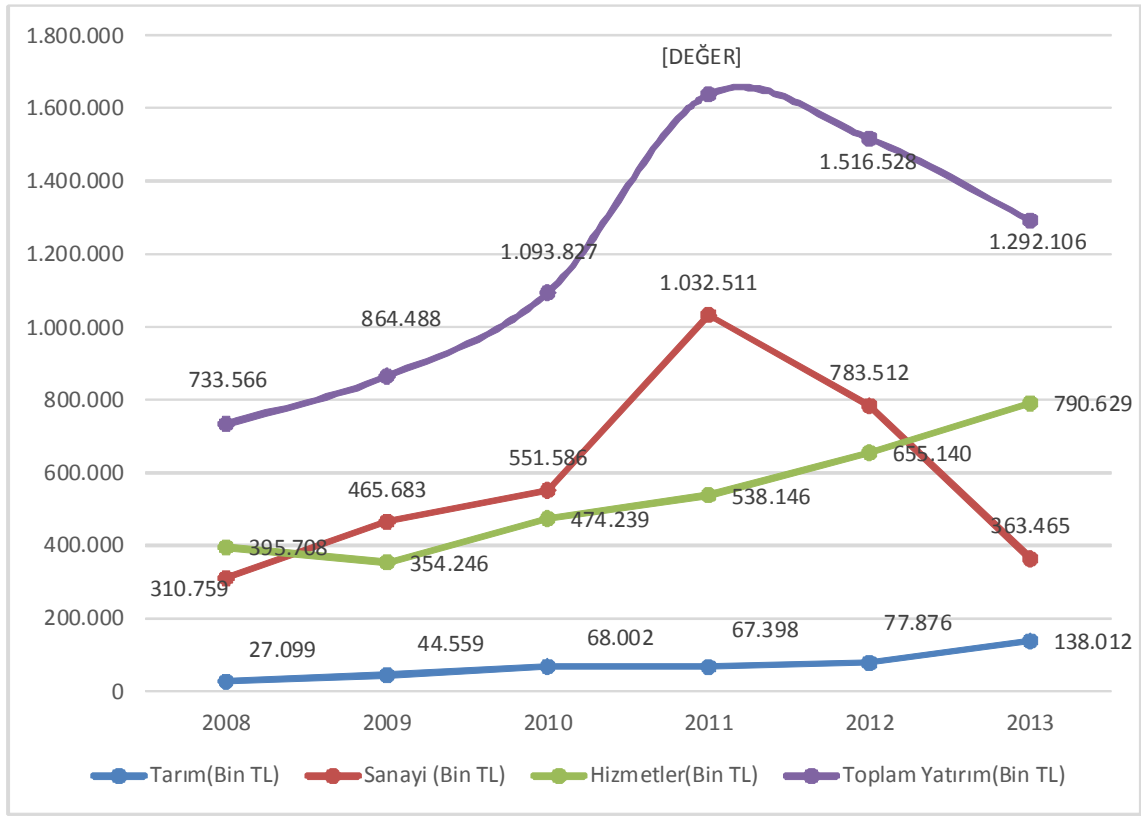
TR 90 Bölgesini oluşturan altı ilde (Trabzon, Ordu, Giresun , Rize, Artvin ve Gümüşhane) TÜİK verilerine göre 231 belediye, 79 ilçe ve 2475 köy bulunmaktadır.

Şekil 1. TR 90 Düzey I Bölgesi Haritası

TÜİK 2015 verilerine göre TR90 Bölgesi nüfusunun %42,33'ü kırsal alan olarak tanımlanan belde ve köy yerleşim birimlerinde yaşamaktadır. Bölge istihdamının %55,2'si tarım sektöründe toplanmıştır. Bunlara bağlı olarak, TR 90 Bölgesi ulusal ve uluslararası sınıflandırmaya göre yüksek oranda kırsallık özelliği taşımaktadır (TÜİK, 2014). TR90 Bölgesi'nde tarım sektörünün sahip olduğu öncelik istihdamda olduğu gibi ihracatta da kendini göstermektedir. Bölgede gerçekleşen ihracat içinde tarım sektörünün payı %46'dır. Tarım sektörünün yan bir kolu olarak gıda ve içecek ürünleri sektörünün ihracattaki payı ise %26,7'dir. Buna rağmen, TR 90 Bölgesi arazisinin engebeli yapısı, verimli tarım arazisi ve işletme büyüklüğünün istenilen ölçüde olmayışı tarım ve hayvancılık sektörünün öncü sektör olmasının önündeki engellerdir. Sanayi sektörü orta ve düşük teknoloji üretenin yoğunluğu nedeniyle yeterince gelişmemiştir.

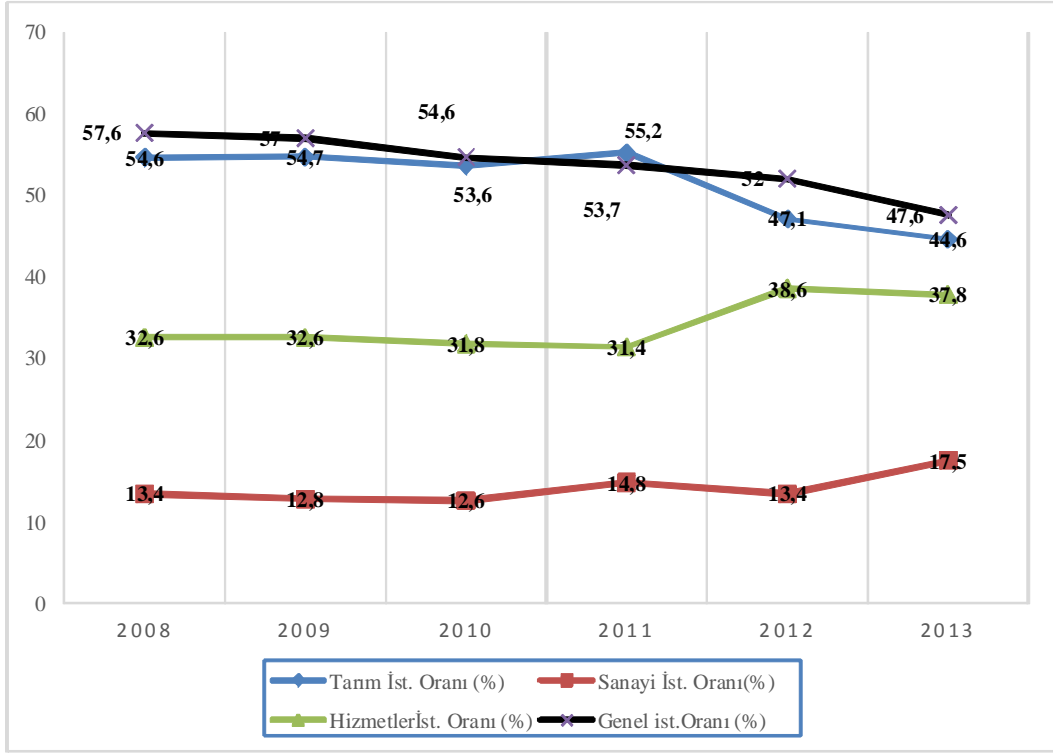
Grafik 1'de Trabzon, Ordu, Giresun , Rize, Artvin ve Gümüşhane İllerinden oluşan Alt Bölge'de 2008-2013 yılları arasında kamu yatırım harcamalarının sektörel dağılımı yer almaktadır. Grafik 1'den de anlaşılacağı üzere toplam kamu yatırım harcamaları 2008 yılından başlayarak 2011 yılına kadar sürekli artış eğilimindedir. Toplam kamu yatırım harcamalarında görülen bu artış eğilimi büyük ölçüde sanayi ve hizmetler sektörüne yapılan yatırımlardaki artışlardan kaynaklanmıştır. 2011 yılından sonra toplam yatırımlara paralel bir şekilde sanayi yatırımlarında da düşüş görülmektedir.

Grafik 1. TR 90 Bölgesine Yapılan Yatırımların Sektörel Seyri (2008-2013)

Grafik 1'e göre hizmetler sektörüne yapılan kamu yatırım harcamaları 2009 yılı dışında incelenen dönem boyunca sürekli artış eğilimi içerisindedir. Tarım sektörü açısından bir değerlendirme yapıldığında, bu sektöre yapılan kamu yatırım harcamalarındaki artış eğiliminin düşük bir seyir izlediği görülmektedir.

Grafik 2'de TR 90 Bölgesinde istihdamın sektörel dağılımı gösterilmiştir. TR 90 Bölgesinde 2008 yılında toplam istihdam oranı % 57,6' dır. Genel istihdam oranı 2013 yılına kadar sürekli olarak düşüş eğilimi göstermiş, 2013 yılında %47,6 olarak gerçekleşmiştir. Tarım Sektöründeki istihdam oranı, toplam istihdam oranına paralel şekilde 2008 yılından (%54,6), 2010 yılına (%53,6) kadar düşüş eğiliminde olmuştur. Tarım sektöründeki istihdam 2011 yılında bir artış göstermiş (%55,2) ve 2012, 2013 yıllarında sırasıyla %47,1 ve %44,6 olarak gerçekleşmiştir. Grafik 1'de TR 90 Bölgesinde yapılan tarım sektörü yatırımları artış eğiliminde olmasına rağmen, Grafik 2'de tarım sektöründeki istihdamın 2011 yılı dışında sürekli düşüş eğiliminde olduğu görülmektedir. TR 90 Bölgesinde incelenen dönemde tarım sektöründe istihdamın %10'luk düşüşünde, bölgede yaşanan yoğun göç yanında tarımda ürün çeşitliliğinin olmaması etkili olmuştur.

Grafik 2. TR 90 Bölgesinde İstihdamın Sektörel Dağılımı (2008-2013)

Grafik 1’de tarım sektörü kamu yatırım harcamaları 2013 yılında en yüksek düzeyde iken (138.012 bin TL), Grafik 2’de tarım sektörü istihdamı en düşük (%44,6) düzeyde gerçekleşmiştir. Bu durum tarım sektörüne yapılan yatırım harcamalarının istihdam yaratmadığının bir görünümü olarak değerlendirilebilir. Sanayi sektöründeki istihdam oranı ise 2008-2013 döneminde, bu sektördeki kamu yatırım harcamalarına paralel şekilde gerçekleşmiştir. 2011 yılında sanayi sektörü istihdam oranındaki artış (%14, 8), büyük oranda bu sektöre yapılan kamu yatırım harcamalarındaki artıştan kaynaklanmıştır. 2012 yılında sanayi sektöründeki yatırım harcamalarının düşüşüne paralel şekilde, istihdam oranı (%13,4) da düşüş göstermiştir. 2013 yılında farklı bir durum görülmüş ve sanayi sektörüne yapılan yatırım azalmasına rağmen istihdam oranı %17,5 olmuştur. Hizmetler sektörü istihdamı diğer sektörlerle göre 2008-2013 döneminde daha istikrarlı bir seyir izlemiş ve kısmen artış eğilimi göstermiştir. Hizmetler ve sanayi sektörü istihdam oranlarındaki artışlarda, tarım sektöründen bu sektörlerle olan işgücü akışı önemli rol oynamıştır.

II. LİTERATÜR ÖZETİ

Literatürde kamu yatırım harcamalarının istihdam piyasası üzerindeki etkinliğini bölgesel düzeyde araştıran ampirik çalışmalar sınırlı sayıdadır. Bu çalışmalar incelendiğinde incelenen ülke, ele alınan dönem, kullanılan değişken ve yöntemlere göre farklı sonuçlar elde edildiği görülmüştür.

Tablo 1. Ampirik Literatür

Yazar/lar	Ülke	Dönem	Değişkenler	Yöntem	Sonuç
Fuest ve Huber (2000)	24 OECD Ülkesi	1989-1994	İmalat sanayi yatırımları, İstihdam Oranı	Panel Veri Analizi	İmalat sanayine yapılan yatırım harcamalarının istihdam oranı üzerine pozitif etkileri vardır.
Heintz (2000)	Güney Afrika	1970-1993	Endüstriyel yatırımlar, istihdam oranı	Zaman Serisi Analizi	Endüstriyel yatırımlardaki artışa göre istihdam oranlarındaki artışlar düşük bir düzeyde gerçekleşmiştir.
Yıldırım ve Sezgin (2005)	Türkiye	1950-1997	Askeri yatırım harcamaları, İstihdam Oranı	ARDL Yöntemi	Askeri yatırım harcamaları uzun dönemde istihdam oranını negatif yönde etkilemektedir.
Akan ve Arslan (2008)	Doğu Anadolu Bölgesi	1980-2006	Kamu Yatırımları Toplam İstihdam	Zaman Serisi Analizi	Yatırımlar ile istihdam arasında gecikmeli olmakla birlikte pozitif yönlü bir ilişki vardır.
Yavuz (2010)	Türkiye	1980-2008	Kamu yatırımları ve istihdam oranı	Zaman Serisi Analizi	Kamu yatırım harcamalarındaki artış istihdam oranında da artışa neden olmaktadır.
Saray (2011)	Türkiye	1970-2009	Kamu Harcamaları, Doğrudan yabancı yatırımlar, İstihdam oranı	ARDL Sınır Testi Yaklaşımı	İstihdam düzeyi ile DYY ve kamu harcamalar arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.
Altuntepe ve Güner (2013)	Türkiye	1988-2011	İstihdam Oranı, Sektörel Büyüme Oranları, Nüfus Artış Hızı	EKK	Toplam istihdam ve hizmetler sektörü büyüme oranı arasında pozitif, toplam istihdam ile nüfus artış hızı arasında negatif yönlü ilişki vardır.
Kaya vd. (2015)	Türkiye	1990-2013	Kamu Yatırım (Cari + Transfer) Harcamaları, İstihdam Oranı	ADF Birim Kök Testi, Granger Ned. Testi	Kamu yatırım harcamalarından istihdam oranına doğru bir nedensellik ilişkisi bulunamazken, istihdam oranından kamu harcamalarına doğru nedensellik ilişkisi vardır.

III. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ VE BULGULARI

Bu çalışmada istihdam oranı ve sektörel kamu yatırım harcamaları arasındaki ilişki TR 90 Bölgesi için Panel Veri Yöntemi ile araştırılmıştır.

A. Veri ve Ampirik Model

Çalışmada 2008-2013 döneminde TR 90 Bölgesinde gerçekleşen sektörel kamu yatırım harcamaları ve istihdam oranı verileri kullanılmıştır. Sektörel kamu yatırım harcamaları Kalkınma Bakanlığı, istihdam oranı verileri ise Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) elektronik veri tabanından elde edilmiştir.

Tablo 2. Değişkenler ve Açıklamaları

Değişkenin Simgesi	Değişkenin Açıklaması	Kaynağı ve Dönemi
İÖ	Genel İstihdam Oranındaki Yıllık Artış (%)	TÜİK (2008-2013)
SSY	Sanayi Sektörü Kamu Yatırımları Artış Oranı (%)	Kalkınma Bakanlığı (1990-2013)
HSY	Hizmetler Sektörü Yatırımları Artış Oranı (%)	Kalkınma Bakanlığı (1990-2013)
TSY	Tarım Sektörü Yatırımları Artış Oranı (%)	Kalkınma Bakanlığı (1990-2013)

Çalışmada üç ayrı model kurulmuştur. TR 90 Bölgesine yapılan kamu yatırım harcamaları; tarım, sanayi ve hizmetler olmak üzere üç sektöre ayrılmıştır. Çalışma kapsamında kurulan modellerde her bir sektöre yapılan kamu yatırım harcamalarının istihdam düzeyine etkisi tahmin edilmeye

çalışılmıştır. Sektörel kamu yatırım harcamaları ve istihdam oranı ilişkisini tahmin etmek için kurulan modeller (1), (2) ve (3) nolu denklemlerle ifade edilmiştir:

$$\text{MODEL I: } \dot{I}O = \beta_0 + \beta_1(\text{TSY}) + \epsilon_{it} \quad (1)$$

$$\text{MODEL II: } \dot{I}O = \beta_0 + \beta_1(\text{SSY}) + \epsilon_{it} \quad (2)$$

$$\text{MODEL III: } \dot{I}O = \beta_0 + \beta_1(\text{HSY}) + \epsilon_{it} \quad (3)$$

Kurulan modellerde; $i=1, \dots, N$ TR 90 Bölgesinde yer alan şehirleri, $t=1, \dots, T$ zamanı ifade etmektedir.

Çalışmada kurulan bu üç model Panel Veri yöntemi ile test edilmiştir. *Panel veriler*, bireyler, firmalar, devlet veya ülkeler arasındaki hetorejenliği ortaya koymaktadır (Baltagi, 2008:6). Panel veriler, zaman serisi verileri ve kesit verileri birlikte içerir. Örneğin, N sayıdaki ülke (birey veya firma), T zaman periyotları süresince izlenebilir (Söderbom, 2011:3). Panel veriler, $N=1$ veriye sahip olan kesit veriler ve $T=1$ veriye sahip olan zaman serisi verilerine göre daha fazla gözlem sayısı ve serbestlik derecesi içerdiğinden ekonometrik tahminlerin verimliliğinin artmasını sağlamaktadır (Hsiao, 2007:3). Çünkü, aynı kesit biriminin zamana göre değişimini ifade eden panel veri serisi iki alt im kullanılarak, “ y_{it} , $i = 1, \dots, N$, $t = 1, \dots, T$ ” şeklinde gösterilir. Panel veri $N \times T$ kadar gözlem sayısına sahiptir. Panel verinin fazla gözlem sayısına sahip olması modele daha çok değişkenlik sağlanmakta ve bağımsız değişkenler arasındaki korelasyon azalmaktadır (Matyas ve Sevestre, 1996:26).

Genel olarak dinamik bir panel veri denklemi (4) nolu eşitlikte gösterilmektedir (Baltagi, 2005:134):

$$y_{it} = \gamma y_{i,t-1} + X'_{it}\beta + \alpha_i + U_{it} \quad (4)$$

$$U_{it} = \mu_i + v_{it} \quad (5)$$

Burada, i ($i=1, \dots, N$) yatay kesitleri, t ($t=1, \dots, T$) ise zaman periyotlarını göstermektedir. Denklem (4) ve (5)'de tanımlanan dinamik panel veri regresyon modeli iki kaynak ile karakterize edilir. Bu denklemde y_{it} , μ_i 'nin bir fonksiyonu olduğu için, $y_{i,t-1}$ 'in hata terimi μ_i 'nin bir fonksiyonu olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle de (4) nolu denkleminin sağ tarafında yer alan gecikmeli bağımlı değişken $y_{i,t-1}$ hata terimi ile korelasyon göstermektedir (Baltagi, 2005:135).

B. Bulgular

Panel veri analizinde sabit etkiler modeli istatistiki olarak üstün özellikleri nedeniyle ekonometrik analizlerde çoğunlukla tercih edilen bir modeldir. Bununla beraber tesadüfi etkiler modelinin uygulanması halinde daha etkin sonuçlar elde edilebilir. Bu durumda tesadüfi etkiler modeli kullanılır. İki model arasında tercih yapılmasında k serbestlik dereceli ki-kare dağılımına uyan

Hausman testinden yararlanır (Balgati, 2001: 20). Tablo 3'te TR90 Bölgesinde tarım, sanayi ve hizmetler sektörüne yapılan yatırımlarının istihdam üzerindeki etkinliğinin tespiti için oluşturulan modellerin Hausman testi sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 3. Hausman Testi Sonucu

	Model I	Model II	Model III
Chi2	0.00	0.00	0.00
Olasılık Değeri	0.9864	0.9830	0.9677

Tablo 3'teki Hausman Testi sonuçları incelendiğinde her üç modele ait olasılık değerleri %10'un üstündedir. Bu nedenle de boş hipotez (H_0 =Birimlerin varyansı eşittir) kabul edilir. Dolayısıyla üç model için rassal etkiler modeli geçerlidir. Kurulan modellerde hata terimlerinde değişen varyans içerip içermediği Levene, Brown ve Forsythe (LBF) testi ile araştırılmıştır.

Tablo 4. Levene, Browne ve Forsythe Değişen Varyans Testi Sonuçları

	Kritik Değer	Serbestlik Derecesi	Olasılık Derecesi (Pr>F)
Model I	W0=1.0935927	df(5, 30)	0.38429083
	W50 = 1.1624650	df(5, 30)	0.35036954
	W10 = 1.0935927	df(5, 30)	0.38429083
Değişen varyans yok			
Model II	W0 = 1.0935927	df(5, 30)	0.38429083
	W50 = 1.1624650	df(5, 30)	0.35036954
	W10 = 1.0935927	df(5, 30)	0.38429083
Değişen varyans yok			
Model III	W0 = 1.0871610	df(5, 30)	0.38759338
	W50 = 1.1588734	df(5, 30)	0.35207384
	W10 = 1.0871610	df(5, 30)	0.38759338
Değişen varyans yok			

Tablo 4'te yer alan test sonuçları incelendiğinde birimlerin varyansı eşittir ve boş hipotez kabul edilmiş olur. Bu sonuca göre birimlerde değişen varyans yoktur.

Çalışma kapsamında oluşturulan modellerde otokorelasyon olup olmadığı Bhargava, Franzini ve Narendranathan'ın Durbin Watson (DW) ve Baltagi-Wu'nun (LBI) yerel en iyi değişmez testi ile araştırılmıştır. DW ve LBI test sonuçları Tablo 5'te gösterilmiştir. DW ve LBI test istatistiklerinin geneli 2'den küçük olduğu için tüm modeller için testin "otokorelasyon yoktur" şeklindeki boş hipotezi reddedilir. Dolayısıyla "otokorelasyon vardır" şeklindeki alternatif hipotez kabul edilir.

Tablo 5. Durbin Watson Otokorelasyon Test Sonuçları

Test İstatistiği	Model I	Model II	Model III
DW	1.6227234	1.5576252	1.6432112
LBI	1.9912771	1.943296	2.0154337

Modellerde tespit edilen otokorelasyonu ortadan kaldırmak için AR(1) kalıntılı doğrusal regresyon modeli kullanılmıştır. AR(1) kalıntılı doğrusal regresyon modeli ile elde edilen sonuçlar Tablo'6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Rassal Etkiler Modellerinin Tahmin Sonuçları

	Model I	Model II	Model III
Sabit Terim	54.34959 (0.000)**	53.60925 (0.000)**	53.4395 (0.000)**
Tarım	-0.0521019	-	-
Sanayi	-	0.0048567	-
Hizmetler	-	-	0.0039923
Standart Hata	0.0715265	0.0289672	0.0308407
Z Değeri	-0.73	0.17	0.13
Olasılık	0.466	0.867	0.897

Not: (*) ve (**) sırasıyla %5 ve %1 Önem Düzeyine Göre Anlamlılığı Temsil Etmektedir.

Tablo 6'da tahmin katsayıları incelendiğinde TR 90 Bölgesine yapılan tarım yatırımlarının katsayısı negatiftir. Sanayi ve hizmetler yatırımlarının katsayısı pozitif, ancak anlamsızdır. Bu sonuçlara göre tarım sektörüne yapılan kamu yatırımlarındaki %1'lik artış, istihdam oranını %0.052 oranında aşağı çekmektedir. Sanayi sektörü ve hizmetler sektöründeki kamu yatırım harcamalarındaki %1'lik artış ise TR90 Bölgesindeki istihdamı sırasıyla %0.004 ve %0.003 oranında artırmaktadır. Bu bulgular Heintz (2000)'in Güney Afrika, Fuest ve Huber (2000)'in 24 OECD Ülkesi, Akan ve Arslan (2008), Yavuz (2010)'in Türkiye için yaptığı çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Analiz sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, TR 90 Bölgesinde sektörel kamu yatırım harcamalarındaki artışa oranla istihdamdaki artış beklenen ölçüde gerçekleşmemiştir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışmanın amacı, TR90 Bölgesinde sektörel kamu yatırım harcamalarının istihdam yaratma kapasitesinin Panel Veri Yöntemi ile test etmektir. Çalışmada 2008-2013 döneminde TR 90 Bölgesinde gerçekleşen sektörel kamu yatırım harcamaları ve istihdam oranı verileri kullanılmıştır.

Çalışmanın ampirik sonuçları değerlendirildiğinde, TR 90 Bölgesine yapılan kamu yatırımlarındaki %1'lik artış, bölgenin istihdam oranını %0.052 oranında aşağı çekmektedir. Sanayi sektörü ve hizmetler sektöründeki kamu yatırım harcamalarındaki %1'lik artış ise TR90 Bölgesindeki istihdamı sırasıyla %0.004 ve %0.003 oranında artırmaktadır. Bu sonuç, istihdam yaratma için bölgesel politikalarla ilişkili yerelin dinamiklerini dikkate alan özel ve bölgesel politikalara gereksinim olduğunu göstermektedir. Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin temel makroekonomik

politika hedeflerinden biri olan işsizlikle mücadelede ve dolayısıyla istihdam yaratmada bölgesel ve hatta alt bölge ölçekli planlara gereksinim duyulmaktadır.

Bölgesel kalkınmanın sadece ekonomik büyümeye bağlı olarak tanımlanması durumunda bölge içerisinde özellikle de kırsal-kentsel ayrımında eş düzeylilik açısından çok farklılıklar yaratacağı, ekonomik büyümenin yanında sosyal ferah ve yaşam kalitesinin de bölge düzeyinde alt bölge (il, ilçe) yaşam koşulları düşünülerek belirlenmesi gerekmektedir. TR 90 ölçeğinde tarım sektöründe kamu yatırımlarının istidama yansması isteniyorsa, öncelikli olarak tarım üretiminin olduğu kırsal alanlarda göçü engellemek ve nitelikli iş gücünü bölgede tutmak gerekmektedir. Kırsal alanlarda asgari düzeyde her türlü sosyo-kültürel (sağlık, eğitim gibi) ve altyapı sistemlerinin oluşturulması, kısaca işgücünün yaşam kalitesinin artırılması gerekmektedir. Ayrıca, TR 90 ölçeğinde tarım sektöründe istihdam artışı için katma değeri yüksek ürünlerde çeşitliliğe gidilmesi gerekmektedir. Bunun için ulusal ölçekten başlayarak tüm bölgeler için oluşturulacak kalkınma politikalarının kırsal ve kentsel alanlara yönelik olarak mekânsal karşılığının oluşturulması gerekmektedir. Bu kapsamda, tarım sektörüne yapılan yatırım harcamalarının istihdam artışına olanak sağlaması için tarımsal üretimde katma değer sağlayacak organik tarım ve hayvancılık, verimli tarım uygulamaları ve ekolojik turizmin teşvik edilmesi önem taşımaktadır. Sektörel yatırımların istihdam yaratma kapasitesine sahip niteliğe kavuşturulmasında merkezi yönetim tarafından alınan yatırım kararlarına yerel planlamacı ve kurumlar dahil edilmeli; taraflar arasında işbirliği, eşgüdüm teşvik edilmeli ve hükümet desteği ile istihdam dostu büyüme politikaları uygulanmalıdır. Tüm bunlara ek olarak bölgede tarımsal endüstrisinin gelişmesi için genç girişimcilere yönelik mesleki eğitim programlarına eşlik eden teknik ve mali destek mekanizmaları hayata geçirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akan, Yusuf- İbrahim Arslan (2008), "Türkiye’de Sektörel Yatırım Teşvik Belgeleri İle İstihdam Analizi:Doğu Anadolu Bölgesi Üzerine Bir Uygulama (1980-2006)", *Çalışma ve Toplum*,1(16), ss. 107-119.
- Altuntepe, Nihat- Tuğba Güner (2013), "Türkiye’de İstihdam-Büyüme İlişkisinin Analizi (1988-2011)", *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 5 (1), ss. 73-84 .
- Baltagi, Badi H. (2005), *Econometric Analysis Of Panel Data*. New York: John Wiley And Sons.
- Baltagi, Badi H. (2008), *Econometric Analysis of Panel Data*, Fourth Edition, J New York: John Wiley & Sons.
- Christaller, Walter (1933), *Central Places in Southern Germany*, Trans. Charlisle W. Baskin, London: PrenticeHall, 19.
- Dawkins, Casey J. (2003), “Regional Development Theory: Conceptual Foundations, Classic Works, and Recent Developments”, *Journal of Planning Literature*, 188(2), pp. 131- 171.

-
- Fuest, Clemens-Bernd Huber (2000), "Why do governments subsidise investment and not qemployment?", *Journal of Public Economics*, (78), pp.171–192.
- Heintz, James (2000) "Distribution, investment, and employment in South Africa" *TIPS Conference*, 18-20 September, Johannesburg, pp. 2-30.
- Hoover, Edgar M.- Frank Giarratani (1985), *Introduction to Regional Economics*, 3d ed. New York: Knopf, 51.
- Hsiao, Cheng (2007), *Panel Data Analysis—Advantages And Challenges*, Los Angeles: Sociedad De Estadistica E Investigacion Operativa.
- Kaya, Dilek Göze- Ayşe Durgun Kaygısız- Nihat Altuntepe (2015), "Türkiye’de Kamu Harcamalarının Toplam İstihdama Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme" *Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(1), ss. 83-96.
- Losch, August (1954), *The Economics of Location*, New Haven, CT: Yale University Press, 20.
- Markusen, Ann (1987), *Regions: The Economics and Politics of Territory*, Totowa, NJ: Rowman and Littlefield, 87.
- Matyas, Laszlo- Patrick Sevestre (1996), *The Econometrics of Panel Data*, Kluwer: Academic Publisher, 26.
- Söderbom, Mans (2011), *Econometrics II " Panel Data Part I*, HYPERLINK ["http://www.soderbom.net/metrix2/lec6_7.pdf"](http://www.soderbom.net/metrix2/lec6_7.pdf) http://www.soderbom.net/metrix2/lec6_7.pdf , (13.08.2016).
- Varol, Çiğdem, Tanyel Ö. Eceral (2008). “Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Çalışmalarının Uygulanma/ Uygulanamama Süreçleri”, TEPAV 3. **Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu- Planlamadan Uygulamaya**, 27-28 Kasım, Mersin.
- Yavan, Nuri (2012), “Türkiye’de Yatırım Teşviklerinin Bölgesel Belirleyicileri: Mekânsal ve İstatistiksel Bir Analiz”, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 10 (1), ss. 9-37.
- Yavuz, Ali (2010), "Bir Maliye Politikası Aracı Olarak Yatırım Teşviklerinin Rekabet Koşulları Altında Özel Kesim Yatırımları Ve İstihdam Üzerine Etkisi: Ekonometrik Bir Analiz", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(1), ss. 83-101.
- Yıldırım, Julide- Selami Sezgin- Nadir Öcal (2005), "Military Enpenditure and Employment in Turkey", *Defence and Peace Economics*, 16(4), pp. 283–295.